
การบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

รุดียะห์ หะ¹

ชาฟีอี อาดำ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน ตลอดจนปัญหาและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลภาคสนามจากกรณีศึกษาซึ่งเป็นครอบครัวมุสลิมในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จำนวน 10 ครอบครัว โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสร้างความสัมพันธ์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม ATLAS.ti ช่วยในการ จัดระบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการภายในครอบครัวที่มี ภรรยาหลายคนมีองค์ประกอบดังนี้ คือ 1) การให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาและบุตร 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3) การถ่ายทอดความรู้ศาสนา 4) การอบรมเลี้ยงดูบุตร 5) การจัดการความขัดแย้งภายในครอบครัว 6) การจัดการอารมณ์และความเครียด ปัญหาที่ส่งผลต่อการ บริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน แบ่งออกได้ดังนี้ คือ 1) ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากบุคคล ภายใน อันได้แก่ ครอบครัวต้องประสบกับภาวะความเครียดในช่วงของการปรับตัว ผู้นำครอบครัวขาด การเตรียมความพร้อมในการสร้างฐานความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ภรรยาคนหนึ่ง และปัญหาสภาพทาง เศรษฐกิจของครอบครัวที่ขาดความคล่องตัว 2) ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากบุคคลภายนอก ได้แก่ ขาดการ ยอมรับจากบิดามารดาและเครือญาติของภรรยา ความไม่เข้าใจของกลุ่มเพื่อนของบรรดาภรรยา การ ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากสังคม และได้รับผลกระทบจากสื่อที่เข้ามาคุกคามความมั่นคงของ ครอบครัว นอกจากนี้ เงื่อนไขเชิงบริบทยังคงส่งผลต่อการบริหารจัดการครอบครัว กล่าวคือ ควรมีการ สร้างความเข้าใจแก่คนในสังคมควบคู่กันทั้งในระดับปัจเจกบุคคลคือ ผู้นำครอบครัว ภรรยาคนหนึ่ง และผู้หญิงมุสลิมคนอื่น ๆ ในสังคม และในระดับสังคมก็ควรมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่มุสลิม เพื่อให้การ นำบทบัญญัตินี้ไปใช้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่มากที่สุด

คำสำคัญ : ภรรยาหลายคน, บริหารจัดการ, ครอบครัวมุสลิม

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² Ph.D. (West Asian Studies), อาจารย์ประจำหลักสูตรตะวันออกกลางศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

The Administration and Management of Muslims' Polygamy Family in Muang District Pattani Province

Rudiyah Ha¹
Sarfee Ardam²

Abstract

This research aims to examine the administration and management in the Muslims' polygamy family and to study the problems and conditions that affect the management of the Muslims' polygamy family. The research was conducted by using a qualitative methodology. and the data were obtained from the case study of a Muslim's family in Muang District, Pattani Province numbering about 10 numbers. The data were collected through the in-depth interview, observations and relationship building. The researcher analyzed the data by interpreting meaning of the data and using a computer program ATLAS.ti to assist in data analysis. The research found that the management in the Muslim's Polygamy Family includes 1) Treating the wives and children fairly, 2) Relationship building among family's members, 3) Teaching of religious knowledge, 4) Emphasizing the upbringing of children, 5) Managing conflict within the family, and 6) Managing emotion and stress. The problems faced which affected the management of the polygamous Muslim family can be divided into: 1) The problems caused by the insiders which include, experience of stress during the period of adjustment, the husband is lacking preparation in giving understanding to the first wife and lastly the difficulties in economic issues, 2) The problems caused by the outsiders which include the parents of his wife who did not accept that status, the incorrect understanding of people around his wife, by in the same society, and lastly the impact of the social media. The contextual conditions still affect the management of the families, at the individual level some of husbands, wives and also other Muslims still misunderstand about the concept of polygamy in Islam. And at the social level there should be a program giving the correct Islamic knowledge to Muslim society in order to apply this provision in conformity with the condition of context.

Keywords: Polygamy, Management, Muslim's Family

¹ M.A. Student in Islamic Studies Program, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

² Ph.D. (West Asian Studies), Lecturer in Middle East Studies Program, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

การบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

บทนำ

อิสลามคือศาสนาที่มีความสมบูรณ์แบบ ที่ได้กำหนดไว้ซึ่งแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ปวงมนุษย์อย่างครบถ้วนในทุกมิติด้าน เพื่อให้มนุษย์มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า คำสอนของศาสนาอิสลามถูกบัญญัติขึ้นมาโดยอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างจักรวาลและมวลมนุษย์ ดังนั้น ข้อบัญญัติหรือคำสั่งห้ามต่าง ๆ จึงมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์อย่างที่สุดกฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ ﷻ นั้นมิได้จำกัดอยู่กับกาลเวลา แต่สามารถปฏิบัติได้ในทุกยุคสมัย และหนึ่งในข้อบัญญัติที่สำคัญของศาสนาอิสลามก็คือการอนุมัติให้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนแต่ไม่เกินสี่คนในคราวเดียวกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานไว้ว่า

وَأِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ الْيَتَامَىٰ مَتَىٰ وَتِلْكَ أَرْبَعٌ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ ۖ أَلَّا تَعْدِلُوا النساء : 3

ความว่า และหากพวกเจ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมในบรรดาเด็กกำพร้าได้ ก็จงแต่งงานกับผู้ที่ดีแก่พวกเจ้า² ใน

หมู่สตรี สองคน หรือสามคน หรือสี่คน แต่ถ้าพวกเจ้าเกรงว่าพวกเจ้าจะให้ความยุติธรรมไม่ได้ ก็จงมีแต่หญิงเดียว หรือไม่ก็หญิงที่มีเชื้อของพวกเจ้าครอบครองอยู่ (ทาสหญิง) นั้น เป็นสิ่งที่ใกล้เคียงกว่าในการที่พวกเจ้าจะไม่ลำเอียง (อันนิชาอ: 3)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้อนุมัติให้ผู้ชายแต่งงานกับสตรีสอง สามหรือสี่คน แต่ถ้าไม่สามารถปฏิบัติต่อภรรยามากกว่าหนึ่งคนด้วยความยุติธรรมแล้ว เขาก็ได้รับคำแนะนำให้แต่งงานเพียงคนเดียว จึงกล่าวได้ว่าอิสลามมิได้สนับสนุนให้แต่งงานกับผู้หญิงหลายคนแต่เป็นสิ่งที่อนุมัติสำหรับผู้ที่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้เท่านั้น (Abu Ameenah Bilal Philips and Jameelah Jones, 1985: 34) ชายใดที่ไม่มั่นใจว่าตนจะสามารถให้การดูแลแก่บรรดาภรรยาและบุตรอย่างเท่าเทียมกันได้ แล้วก็จงแต่งงานกับภรรยาเพียงหนึ่งคน มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายและเป็นความผิดพลาดอันร้ายแรง (Mohammad bin Misfer, 2004: 3) เงื่อนไขสำคัญของการมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคนคือ ต้องสามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคน ดังนั้น ผู้ใดที่เอาการอนุญาตนี้ไปใช้อย่างผิด ๆ โดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งความยุติธรรมก็เท่ากับว่าเขาผู้นั้น

¹ ถ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาที่เป็นกำพร้าได้ เป็นต้นว่า ไม่สามารถจะเลี้ยงเธอให้อยู่กินดีหรือไม่เอาเงินของเธอไปใช้จ่ายแล้วไซ้ ก็จงอย่าแต่งงานกับหญิงกำพร้า เพราะการไม่ให้ความยุติธรรมแก่เธอ และการกินทรัพย์ของเธอนั้นเป็นบาปใหญ่

² ให้แต่งงานกับหญิงที่มีใช้เป็นกำพร้า ที่พวกเจ้าเห็นดีเห็นชอบจะเป็นสองคน หรือสามคนหรือสี่คนก็ได้ ถ้าสามารถที่จะเลี้ยงนางเหล่านั้นด้วยความเป็นธรรม

กำลังพยายามหลอกลวงอัลลอฮ์ ﷻ (เมาลานา ซัยยิดอุบลอะลา เมาดูดี, บรรจง ปินกาชัน แปล, 2551: 318)

การจำกัดไม่ให้มีภรรยาเกินกว่า 4 คนในคราวเดียวกัน ถือเป็นความพอดีและเป็นทางสายกลาง ตลอดจนเป็นการป้องกันมิให้สตรีถูกอธรรม การอนุญาตให้มีภรรยาได้ 4 คนในคราวเดียวกันไม่ได้หมายความว่ามุสลิมทุกคนจะต้องมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน แต่ทว่าหลักในการมีภรรยาเพียงคนเดียวก็ยังถือเป็นหลักการโดยส่วนใหญ่ (อับดุลสุโก ดินอะ, 2553: 127) ศาสนาอิสลามยอมรับธรรมชาติความต้องการทางเพศของมนุษย์ และได้ควบคุมให้อยู่ในทางที่ถูกต้องด้วยการแต่งงาน มิใช่การไปมีความสัมพันธ์ทางเพศที่มีชอบกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตนเอง ศาสนาอิสลามถือว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิงโดยไม่ผ่านการแต่งงานมีความผิดร้ายแรงในทางกลับกันการมีความสัมพันธ์เช่นนี้โดยผ่านการแต่งงานกลับถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี (Muhammad Imron, 2000: 103-108) การแต่งงานเป็นหน้าที่ทางศาสนา เป็นการป้องกันทางศีลธรรมและเป็นการสร้างความผูกพันร่วมกันทางสังคม มุสลิมทุกคนจึงต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ให้สำเร็จลุล่วงให้ได้ (Hammudah ‘Abd al ‘Ati, 1995: 288) สถาบันครอบครัวที่มาจากการแต่งงานถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันสังคมหน่วยเล็กที่สุดซึ่งจะส่งผลอันมากมายต่อการสถาปนาสถาบันสังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นไป S.M. Madani Abbasi (1995: 49-50) กล่าวว่า หลักคำสอนอิสลามจึงมีไว้เพื่อ

ป้องกันภัยอันตรายหรือความเสื่อมเสียที่อาจเกิดขึ้นในสังคม แต่วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะบรรลุสำเร็จได้ก็โดยการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม

ภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการครอบครัวจึงมีความสำคัญมากผู้นำครอบครัวต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่นี้ การดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญของครอบครัวที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคนและแท้จริงได้ปรากฏคำเตือนจากท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ สำหรับผู้ที่มีภรรยาหลายคนและไม่ปฏิบัติต่อบรรดาภรรยาอย่างยุติธรรม รายงานจาก อับดูรร้อยเราะฮ์ ﷺ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

من كانت له امرأتان يميل لأحدهما

على الأخرى جاء يوم القيامة وأحد شقيه ساقط

(หะดีษบันทึกโดย Abu Dawud หะดีษหมายเลข 2128)

ความว่า บุคคลใดที่มีภรรยาสองคน และเอนเอียงเข้าหาภรรยาคนหนึ่ง (อย่างไม่เหมาะสม) นั้น ในวันแห่งการพิพากษาเขาจะมาโดยมีร่างกายครึ่งหนึ่งหลุดไปข้างหนึ่ง

ดังนั้นผู้ชายซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวจึงต้องมีความสามารถในการบริหารครอบครัวให้เกิดความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคน การบริหารจัดการครอบครัวนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ไม่มีสูตรตายตัว แต่ต้องมีความรักและความเอื้ออาทรต่อกันเป็นต้นทุนหลัก บริบททางสังคมที่แตกต่างกันก็อาจส่งผลให้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกันไปบ้างตามความเหมาะสม

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่าการบริหารจัดการภายในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องนำมาศึกษาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวทางในการบริหารจัดการครอบครัวลักษณะดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการสร้างการยอมรับและความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อบรรลุถึงข้อสรุปต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจเรียนรู้และสังคมมุสลิมทุกระดับ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน โดยศึกษาจากครอบครัวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร

เป็นการศึกษาเอกสารเพื่อทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาซึ่งนำมาประกอบเป็นกรอบแนวคิดในเบื้องต้นสำหรับ

การศึกษาภาคสนาม จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์อัลกุรอาน และหนังสืออธิบายอัลกุรอาน หนังสืออัลหะดีษ หนังสือต่าง ๆ ของปวงปราชญ์อิสลามที่กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนในอิสลาม 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีภรรยาหลายคนในศาสนาอิสลามที่มีความสอดคล้องกับอัลกุรอานและอัลหะดีษ

ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

เป็นการศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากครอบครัวกรณีศึกษาทั้ง 10 ครอบครัว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3 วิธีการหลัก (สุภางค์ จันทวนิช, 2552: 34-103) คือ การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) การสังเกต (Observation) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ตามแต่ช่วงเวลาและปรากฏการณ์ที่เลือกศึกษาและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการควบคู่กับการสังเกต จากนั้นตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยอาศัยหลักเกณฑ์การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ ด้านแหล่งข้อมูล (Data) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ในเวลาและสถานที่ต่างกัน ด้านผู้วิจัย (Investigator) การ

ดำเนินการเก็บข้อมูลจะมีผู้สังเกตการณ์มากกว่าหนึ่งคน โดยมีการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตที่นอกเหนือจากผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยวิจัย ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย (สุภางศ์ จันทวานิช, 2552: 128-130)

ขั้นที่ 3 การศึกษาเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ช่วยในการจัดระบบข้อมูลและสร้างเป็นข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ คือการนำข้อมูลที่ได้ออกมาเพื่อพบปะกับเสียงและเขียนรายละเอียดของการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ออกมาทันที ทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาแยกประเภทเป็นหมวดหมู่ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ATLAS.ti ช่วยในการดำเนินการลดทอนข้อมูล การลงรหัสข้อมูล และการบันทึกข้อสรุปชั่วคราว และจึงนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์จริงที่ได้ศึกษาในระดับมโนทัศน์ (Conceptual Level) โดยต้องให้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีวิทยาศาสตร์ที่ได้ระบุไว้ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในอำเภอเมือง จังหวัด

ปัตตานี ประกอบด้วย การให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยาและบุตร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การถ่ายทอดความรู้ศาสนาแก่สมาชิกในครอบครัว การเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การจัดการความขัดแย้ง ตลอดจนการจัดการอารมณ์และความเครียดในครอบครัว ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักคำสอนของศาสนาที่สอดคล้องกับแนวทางของอัลกุรอานและอัลหะดีษ องค์ประกอบทั้งหมดล้วนเป็นส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างความสงบสุขและความมั่นคงให้แก่ครอบครัว

จากการศึกษายังพบว่าการบริหารจัดการของครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประสบปัญหาและอุปสรรคดังนี้ ปัญหาจากปัจจัยภายในครอบครัว อันได้แก่ การประสบกับภาวะเครียดในช่วงแรกของการปรับตัว ผู้นำครอบครัวขาดการเตรียมพร้อมที่ดี และความไม่คล่องตัวของสภาพทางเศรษฐกิจในครอบครัว นอกจากนี้ปัญหาที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่ครอบครัวเดิมของภรรยาไม่ให้การยอมรับ ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากสังคม และการคุกคามจากสื่อ

เงื่อนไขเชิงบริบทที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน จากการศึกษพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน 2 ระดับหลัก กล่าวคือ ระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ ความพร้อมของผู้นำครอบครัว ความเข้าใจของภรรยาคนที่หนึ่ง และความเข้าใจของผู้หญิงมุสลิมอื่น ๆ ครอบครัวจะเข้มแข็งได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจาก

สังคมรอบข้างเช่นเดียวกัน ซึ่งในระดับสังคมพบว่า คนส่วนใหญ่ยังมองภาพลักษณ์ของครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในเชิงลบ มีสาเหตุจากการที่คนในสังคมเข้าใจครอบครัวลักษณะนี้ผ่านภาพครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนที่ล้มเหลวในการบริหารจัดการ ซึ่งมีปรากฏให้เห็นในสังคมอยู่บ่อยครั้งดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมตลอดจนการศึกษาวเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการนำบทบัญญัติการมีภรรยาหลายคนมาใช้ในปัจจุบัน

การบริหารจัดการครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคน เมื่อพิจารณาทางด้านสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1) การให้ความยุติธรรม

การให้ความยุติธรรมในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในเชิงปฏิบัติแล้วมีความเข้มงวดแตกต่างกันตามบริบทของครอบครัว ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำครอบครัวและความพร้อมของปัจจัยด้านเศรษฐกิจประกอบ ผู้นำครอบครัวส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเรื่องการให้ความยุติธรรมเป็นหลักเกณฑ์ที่ศาสนากำหนดไว้เพื่อไม่ให้ผู้หญิงเกิดการเสียเปรียบจากการถูกกดขี่ แต่หากสถานะของครอบครัวมีข้อจำกัดก็สามารถหาข้อตกลงร่วมกันให้เข้าใจเงื่อนไขต่าง ๆ ของครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยาและบุตรก็ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่

ถูกกำหนดโดยบทบัญญัติศาสนา ดังที่ได้ปรากฏคำเตือนจากท่านเราะสูล ﷺ ว่า

من كانت له امرأتان يميل لأحدهما

على الأخرى جاء يوم القيامة وأحد شقيه ساقط

(หะดีษบันทึกโดย Abu Dawud

หะดีษหมายเลข 2128)

ความว่า บุคคลใดที่มีภรรยาสองคน และเอนเอียงเข้าหาภรรยาคนหนึ่ง (อย่างไม่เหมาะสม) ในวันแห่งการพิพากษาเขาจะมาโดยมีร่างกายครึ่งหนึ่งหลุดไป

โดยการให้ความยุติธรรมแก่บรรดาภรรยาจะมีความหมายที่ครอบคลุมถึงการให้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละคน แต่ถึงกระนั้นการแบ่งปันในด้านความรู้สึกผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ก็ยอมรับว่าไม่สามารถให้ความรักอย่างเท่าเทียมได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Dhinar Kamesworo (2011) ที่พบว่า “การให้ความยุติธรรมที่กล่าวถึงนั้นคือการให้ความเป็นธรรมในด้านปัจจัยยังชีพเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถควบคุมได้ มิใช่ด้านความรู้สึกหรือด้านการให้ความรักเพราะเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก” ซึ่งในเรื่องนี้ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้เคยวอนขอต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในสิ่งที่ยู่นอกเหนือการควบคุมของตนไว้ว่า

اللَّهُمَّ هَذَا فَشَمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تُلْنِي

فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ

(หะดีษบันทึกโดย al-Tirmidhiy หะดีษหมายเลข 1394, Abu Dawud หะดีษหมายเลข 2136)

ความว่า ไอ้อัลลอฮ์ นี่คือการแบ่งของข้าพระองค์ในสิ่งที่ข้าพระองค์มีอยู่ ดังนั้นโปรดอย่าได้ตำหนิข้าพระองค์เลย ในการแบ่ง (ความรักใคร่) ซึ่งมีแต่พระองค์เท่านั้นที่สามารถควบคุมได้

และดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า
وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْلَمُوا بَيْنَ الْاِنْسَاءِ
(النساء : 129) وَلَوْ خَرَصْتُمْ

ความว่า และพวกเจ้าไม่สามารถที่จะให้ความยุติธรรมในระหว่างบรรดาหญิง (บรรดาภรรยา) ได้เลย และแม้ว่าพวกเจ้าจะมีความปรารถนาอันแรงกล้าก็ตาม

(อัน-นิสาอ:129)

โดยสรุป จึงกล่าวได้ว่าหลักสำคัญในการบริหารจัดการครอบครัวให้เกิดความยุติธรรมนั้น ต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามคำสอนศาสนาอิสลามและตามแบบฉบับที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้นำครอบครัวจำเป็นต้องเกรงกลัวอัลลอฮ์ ﷻ ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อครอบครัว ทั้งในเรื่องการให้ความเป็นธรรมแก่บรรดาภรรยา และการมอบสิทธิที่บรรดาภรรยาพึงได้รับอย่างเหมาะสมตามที่หลักการศาสนาได้กำหนด

2) การสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยาในครอบครัวที่ศึกษามี 3 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบเพื่อน มาจากการที่ภรรยาคนแรกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและคัดเลือกภรรยาให้แก่สามีของตน 2) รูปแบบพี่กับน้อง มาจากการที่สามีเป็น

คนเล็กและถามความเห็นชอบจากภรรยา และ 3) รูปแบบคนรู้จัก มาจากการที่สามีเป็นผู้คัดเลือกหรือตัดสินใจคนเดียว ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบมีระดับความสัมพันธ์แตกต่างกัน

ผู้ที่จะเป็นสื่อกลางที่ดีที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ ผู้เป็นสามี หากสามีปฏิบัติหน้าที่ต่อภรรยาและบุตรอย่างดี จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกดำเนินไปอย่างราบรื่นเช่นเดียวกัน ศาสนาอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว ดังที่ท่านเราะฮ์ลุส ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

خيركم خيركم لأهله وانا خيركم لأهلي.

(บันทึกโดย Muslim หะดีษ

หมายเลข 300)

ความว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่าน คือ ผู้ที่ปฏิบัติต่อครอบครัวของเขาอย่างดีที่สุด และฉันเป็นผู้ที่ปฏิบัติดีที่สุดต่อครอบครัวของฉัน”

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก พบว่ามีลักษณะเดียวกันคือ ผู้เป็นพ่อจะมีความพยายามใช้เวลาที่ได้อยู่ร่วมกับลูกอย่างมีคุณภาพมากที่สุด ทั้งนี้ผู้เป็นแม่ก็ยังเป็นบุคคลสำคัญที่จะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรักของพ่อที่มีต่อลูก โดยการให้ลูกได้รับรู้ถึงบทบาทหน้าที่นอกบ้านของผู้เป็นพ่อ ผ่านวิธีการเล่าเรื่องหรือไขข้อสงสัยจากคำถามของลูก นอกจากนี้การจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ภรรยาอาจต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบรรดาภรรยาประกอบ กล่าวคือ การพักอาศัยอยู่บ้าน

เดียวกันหรือใกล้เคียงกันจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งด้านความรู้สึกได้ยิ่งง่ายกว่าเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างภรรยาดำเนินด้วยดี จะส่งผลเชื่อมโยงให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรต่างมารดาดีด้วยเช่นเดียวกัน

การสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โดยจัดให้มีการพบปะของสมาชิกระหว่างบ้านผ่านกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ดังที่พบว่า ท่านนบี ﷺ จะรักษาความสัมพันธ์กับภรรยาให้ดีอยู่เสมอ โดยการแวะเวียนเพื่อถามไถ่ทุกข์สุขบรรดาภรรยาทุกคนของท่านอยู่เสมอ ดังที่อนัส บิน มาลิกﷺ ได้เล่าว่า

كَانَ لِلنَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- تِسْعُ نِسْوَةٍ فَكَانَ إِذَا قَسَمَ بَيْنَهُنَّ لَا يَنْتَهِي إِلَى الْمَرْأَةِ الْأُولَى إِلَّا فِي تِسْعٍ فَكُنَّ يَجْتَمِعْنَ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي بَيْتِ النَّبِيِّ بِهَا

(หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 3701)

ความว่า ท่านนบี ﷺ มีภรรยาอยู่เก้าคน การแบ่งเวรของท่านระหว่างพวกนาง ท่านจะไม่ถึงเวรของภรรยาคนแรกจนกว่าจะเรียงลำดับครบทั้งเก้าคน ดังนั้นในทุก ๆ คืนบรรดาภรรยาจะมารวมตัวกัน ณ บ้านที่ท่านอยู่

โดยสรุป การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่ง การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันและยึดถือหลักคำสอนศาสนาในการอยู่ร่วมกัน จะทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินอย่างสงบสุข

3) การถ่ายทอดความรู้ศาสนา

ผู้นำครอบครัวมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า จำเป็นต้องนำหลักคำสอนศาสนามาเป็นแนวขับเคลื่อนหลักในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว การถ่ายทอดความรู้ศาสนาของสามีต่อภรรยาที่พบมีหลากหลายรูปแบบ คือ การพูดคุย แลกเปลี่ยน แนะนำและตักเตือน การพาภรรยาร่วมฟังการบรรยายธรรมศาสนานอกสถานที่ ในครอบครัวที่สามีออกตะวัละฮัจญ์ ก็มักจะทวนซ้ำในเรื่องการอ่านตะลิมในบ้าน และพาภรรยาร่วมศึกษากับอะหมัดฮะดีษตุรา (กิจกรรมอบรมศาสนาสำหรับผู้หญิง) ตลอดจนการให้ภรรยาศึกษาด้วยตนเองและรับชมจากสื่อต่าง ๆ ส่วนการอบรมสั่งสอนเรื่องศาสนาแก่บุตรนั้นจะเป็นความรับผิดชอบของมารดาเป็นหลัก ผู้เป็นบิดาจะทำหน้าที่ส่วนของการเสริมเพิ่มเติม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่ภรรยามีความรู้ศาสนาจะทำให้นางเกิดความรู้สึกศรัทธาและยอมจำนนต่อคำสั่งใช้ของศาสนาได้ ตลอดจนเชื่อฟังผู้เป็นสามีได้ง่ายดายมากยิ่งขึ้น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ...

اللَّهُ عَزِيزٌ غَفُورٌ فَاطِرٌ 28:

ความว่า แท้จริงบรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงอภัยเสมอ (ฟาฏีร: 28)

และการได้ทราบถึงผลตอบแทนที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเตรียมไว้สำหรับผู้ที่เชื่อฟังและปรนนิบัติสามีด้วยดีจะทำให้นางปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาอย่างมีคุณค่าและมีกำลังใจมากยิ่งขึ้น ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

إِذَا صَلَّيْتَ لِلْمَرْأَةِ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ

(หะดีษบันทึกโดย Ahmad หะดีษ

หมายเลข 1661)

ความว่า เมื่อสตรีได้ละหมาดครบห้าเวลา ถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน รักษาอวัยวะเพศของนาง (ห่างไกลจากการผิดประเวณี) และเชื่อฟังสามีของนาง นางจะถูกกล่าวว่า จงเข้าสวรรค์ทางประตูใดก็ได้ที่เธอต้องการ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การให้ภรรยาและบุตรได้อยู่ในบรรยากาศที่จะได้รับความรู้ ศาสนาอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสงบขึ้นในครอบครัว เพราะคำสอนศาสนาจะมุ่งสอนให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติแต่สิ่งที่ดี มีคุณธรรม มีหลักคิดที่ดี มีความเป็นพี่น้อง และไม่มีความอิจฉาริษยา ในทางตรงข้ามหากบรรดาภรรยาและบุตรที่เคยชินกับการบริโภคข้อมูลข่าวสารที่ไม่เกิดประโยชน์จากสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจสอดแทรกเนื้อหาสาระที่ผิดหลักศีลธรรมของศาสนา อาจส่งผลให้เกิดการซึมซับและเกิดการลอกเลียนแบบได้ นอกจากนี้ การที่ภรรยาคบเพื่อนที่ดีที่มีความศรัทธาและคอยให้คำแนะนำที่ดีจะส่งผลให้

ภรรยามีทัศนคติที่ดีและใช้ชีวิตอยู่ในแนวทางของศาสนาได้

ดังนั้น ผู้เป็นสามีมีหน้าที่ในการให้ความรู้ ให้คำตักเตือนแก่บรรดาภรรยาและบุตรให้อยู่ในครรลองศาสนา แต่ผลสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากทางนำและความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น การสร้างให้ครอบครัวมีบรรยากาศของศาสนา จะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

4) บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนโดยส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของภรรยาเป็นหลัก โดยผู้เป็นสามีจะทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ควบคุมดูแล และวางแผนในภาพรวม ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาในภาวะต่าง ๆ อิสลามได้ตระหนักถึงบทบาทของผู้นำครอบครัวในการรับผิดชอบผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตน นั่นคือภรรยาและบุตรดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

والرجل راع على اهل بيته...

(หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy

หะดีษหมายเลข 5188; Muslim หะดีษหมายเลข 1829)

ความว่า และผู้ชาย (ผู้เป็นสามี) เป็นผู้ปกครองซึ่งต้องรับผิดชอบต่อสมาชิกภายในบ้านของเขา

เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวลักษณะนี้ไม่ได้มีพัฒนาการที่แตกต่างจากเด็กในครอบครัวที่มีภรรยาคนเดียวแต่อย่างใด ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ S.Elbesdour, William Bart and Joel Hektner (2007: 213-230) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบสุขภาพจิตของเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีภรรยาคนเดียวและครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน ซึ่งพบว่า “ระดับสุขภาพจิตของเด็กทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้พิจารณาในด้านวัฒนธรรมและพัฒนาการด้านต่าง ๆ”

ผู้นำครอบครัวส่วนใหญ่จึงบริหารจัดการเวลาครอบครัวที่มีอยู่นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เวลาที่มีอยู่ในการพูดคุยและทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน ซึ่งไม่ก่อให้เกิดช่องว่างแต่อย่างใด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ridiafisha Anasri (n.d) พบว่า “แม้ว่าเด็กวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะรับไม่ได้กับการที่บิดาไปมีภรรยาใหม่ แต่การยอมรับในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มนี้ก็อยู่ในระดับที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในระดับที่ดี และสามารถปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้างได้ดี การได้เรียนรู้หลักการทางศาสนาควบคู่ไปด้วยจะช่วยให้เด็กมีทัศนคติที่เป็นบวกและเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ได้ดียิ่งขึ้น” เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นบททดสอบประการหนึ่งที่บิดามารดาจะต้องถูกสอบสวนในวันแห่งการตัดสินบิดามารดาจึงควรอบรมและสอนบุตรโดยใช้แนวทางของอิสลาม ให้พวกเขาได้ผูกพันกับเรื่องศาสนา มีความรักในอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้เน้นย้ำแก่บรรดาผู้ปกครองในเรื่องนี้ว่า

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا قُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاٰهْلِيْكُمْ

رٰۤاِ وُقُوْهُمۡا النَّاسُ وَالْحٰجٰرَةُ... التحريم : 6

ความว่า โอ้อับรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ยจงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรกเพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน (อัตตะหะรึม: 6)

สภาพความเป็นจริงแล้วบทบาทในการอบรมและถ่ายทอดความคิดให้แก่บุตรนั้นเป็นบทบาทของภรรยา การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องแก่ผู้เป็นภรรยาจะมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างที่เป็นบทบาทหน้าที่ของบิดาได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Omar M. Khasawneh, Andul Hakeem Yacin Hijazi and Nassmat Hasan Salman (nd.) พบว่า “ผู้เป็นสามีมีความเห็นว่าการมีภรรยาหลายคนของตนไม่ได้ส่งผลกระทบต่อบุตรแต่อย่างใด เพราะได้รับการดูแลเติมเต็มในส่วนอื่น ๆ จากครอบครัวอย่างเต็มที่ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เป็นบุตรพบว่า พวกเขาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้เป็นบิดาอย่างปกติดี และบุตรส่วนใหญ่ยังสนับสนุนให้มีครอบครัวลักษณะนี้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการที่ผู้หญิงต้องอยู่เป็นโสเภณีแก่ชรา ส่วนผู้เป็นภรรยาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่บุตรเป็นสิ่งที่กระทำรูปแบบปกติทั่วไป ซึ่งสามีของตนก็ได้ละเลยในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของเขาแต่อย่างใด”

โดยสรุปจึงกล่าวได้ว่า บุตรในครอบครัวที่ได้รับการเอาใจใส่และดูแลจากบิดามารดาอย่างใกล้ชิดได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ในครอบครัวน้อยมาก บิดามารดาจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มากเพราะภารกิจดังกล่าวนี้ล้วนต้องถูกสอบสวนในโลกหน้าอย่างแน่นอน

5) การจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้งในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเกิดขึ้นเมื่อบุคคลภายในครอบครัวไม่สามารถตกลงร่วมกันได้ มักมีสาเหตุมาจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน การมีความคิดเห็นที่แตกต่าง และการรับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลที่สามโดยมิได้กลั่นกรอง วิธีการจัดการความขัดแย้งในครอบครัวที่ศึกษา มีดังนี้ คือ 1) การประชุมปรึกษาหารือ 2) การเจรจาโดยมีสามเป็นสื่อกลาง 3) การสร้างข้อตกลงร่วมกันตั้งแต่ต้น 4) การจัดสรรแบ่งปันอย่างชัดเจนและโปร่งใส และ 5) การยินยอมและประนีประนอม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัวที่ศึกษาส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความเข้าใจผิด ซึ่งเกิดจากการรับฟังข้อมูลข่าวสารจากบุคคลภายนอกครอบครัวได้ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานว่าอัลลอฮ์ ﷻ ได้สอนประชาชาติมุสลิมในการรับฟังข้อมูลข่าวสาร อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสอนให้มนุษย์มีการไตร่ตรองและมองด้วยเจตคติที่ดี ไม่ควรด่วนสรุปเหตุการณ์ไปในทางที่ไม่ดี ดังที่กล่าวว่า

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ
بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ (النور : 12)

ความว่า เมื่อพวกเขาได้ยินข่าวเท็จนี้ทำไมบรรดามุอ์มินและบรรดามุอ์มินะฮ์ จึงไม่คิดเปรียบเทียบกับตัวของพวกเขာเองในทางที่ดี² และกล่าวว่า “นี่เป็นเรื่องโกหกอย่างชัดแจ้ง” (อันนุร: 12)

การรับฟังข้อมูลข่าวสารจากบุคคลภายนอกจึงควรรับฟังอย่างมีวิจารณญาณและคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบและมีเหตุผล เพื่อไม่ให้เป็นสาเหตุสู่ความขัดแย้งในครอบครัว ขณะเดียวกันบุคคลภายนอกก็ไม่สมควรนำสิ่งที่ตนไม่ทราบความชัดเจนไปกล่าวถึง อันจะเป็นเหตุให้เกิดความปั่นป่วนและกระทบต่อความไว้วางใจในครอบครัวของบุคคลอื่น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวว่า

¹คือการกล่าวโทษท่านหญิงอาอิชะฮ์

²ทำไมพวกเขาจึงไม่คิดไปในทางดี และอย่าได้รับร้อนตัดสินใจการกล่าวหา โดยเฉพาะแก่ผู้ที่พวกเขารู้ดีว่านางเป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากมลทิน เพราะเรื่องของการศรัทธานั้นมุอ์มินจะต้องไม่เชื่อการกล่าวร้ายหรือการนินทาที่น้องของเขา มีรายงานว่า ภรรยาของอะบียัยยูบกล่าวกับเขาว่า ท่านไม่ได้ยินสิ่งที่มหาชนกล่าวในเรื่องอาอิชะฮ์บ้างหรือ? เขากล่าวว่า ฉันได้ยินแล้ว และนั่นเป็นเรื่องโกหกทั้งสิ้น เธอจะปฏิเสธเช่นนั้นหรือ โอ้อุมมัยยัยยูบ นางกล่าวว่า ไม่หรอก ฉันขอสาบานต่ออัลลอฮ์ เขากล่าวว่า ท่านหญิงอาอิชะฮ์นั้น วัลลอฮิ ดีกว่าเธอเสียอีก

إِذْ تَلَقَوْهُ بِالسِّنِينَ وَقَوْلُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسِبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ

ความว่า ขณะที่พวกเขาได้รับข่าว
นั้น ด้วยการพูดกันระหว่างพวกเขา และพวก
เจ้าพูดกันในสิ่งที่พวกเขาไม่มีความรู้ และพวก
เจ้าคิดว่ามันเป็นเรื่องเล็ก แต่ ณ ที่อัลลอฮ์นั้น
มันเป็นเรื่องใหญ่ (อันนุร:15)

การสื่อสารระหว่างสมาชิกให้เข้าใจ
และชัดเจน โดยควรมีการประชุมเพื่อ
ปรึกษาหารือ หรือในบางกรณีอาจต้องมี
สื่อกลางในการเจรจา มีการสร้างข้อตกลง
ร่วมกันตั้งแต่ต้นทั้งหมดล้วนมีความเกี่ยวข้อง
กับการสื่อสารที่ดี สอดคล้องกับการวิจัยของ
Ardian Didik (2009) ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานว่า
การสื่อสารมีส่วนสำคัญในการจัดการความ
ขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยาในครอบครัวที่มี
ภรรยาหลายคน ผลการวิจัยพบว่า “การสื่อสาร
ที่มีประสิทธิภาพของสมาชิกในครอบครัวจะ
สามารถจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้”

ดังนั้น เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นใน
ครอบครัวจำเป็นต้องนำคำหลักสอนศาสนา
แก้ไข ตลอดจนการพูดคุยสื่อสารหาข้อสรุป
ด้วยดี โดยคำนึงถึงความถูกต้องและ
ผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

6) การจัดการอารมณ์และความเครียด

ความเครียดในครอบครัวที่มีภรรยา
หลายคนจะเกิดขึ้นมากในช่วงของการปรับตัว
ซึ่งภรรยาคนที่หนึ่งจึงต้องมีการปรับตัวและ
จัดการกับความเปลี่ยนแปลงมากกว่าคนอื่น ๆ
แต่ขณะเดียวกันภรรยาคนที่สอง สาม หรือสี่ ก็
ลำบากใจไม่น้อยเช่นเดียวกัน เพราะต้อง
ประสบกับภาวะความเครียดจากแรงต่อต้าน
และคำกล่าวหาจากสังคมรอบข้าง การจัดการ
อารมณ์เมื่อประสบภาวะดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

1) การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองเพื่อสามารถ
ควบคุมให้ถูกวิธี 2) การคิดในแง่บวกและ 3)
นำหลักคำสอนศาสนาเป็นแนวทางในการ
จัดการอารมณ์ การมีอารมณ์หึงหวงเป็น
ความรู้สึกโดยธรรมชาติของผู้หญิงจึงถือเป็น
เรื่องปกติที่บรรดาภรรยาจะมีความหึง ดังที่
พบว่าความหึงหวงของท่านหญิงอาอิชะฮ์ต่อ
ภรรยาคนแรกของท่านเราะสูล ﷺ ได้ปรากฏ
ชัดเจนมากที่สุด ดังที่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้
กล่าวถึงความหึงของนางที่มีต่อท่านหญิงคอดี
เยาะฮ์ว่า

ما غرت على امرأة ما غرت على خديجة من

كثرة ذكر رسول الله صلى الله عليه و سلم إياها

(หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy

หะดีษหมายเลข 3606)

ความว่า ฉันไม่เคยหึงหวงผู้หญิงคน
อื่นเหมือนที่ฉันหึงต่อคอดีเยาะฮ์ เนื่องจาก
ท่านเราะสูลจะกล่าวถึงนางอยู่ตลอด

¹ คือพวกเขาพูดกันในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง มันเป็น
ความเท็จและการกรูหัวขึ้นเท่านั้น

ดังนั้น บุคคลในครอบครัวจึงควรเรียนรู้การจัดการอารมณ์และความเครียดให้สอดคล้องตามแบบฉบับของอิสลาม และเหนือสิ่งอื่นใดทุกบททดสอบหรือความโศกเศร้าที่ประสบกับผู้ที่ศรัทธาในย่อมได้รับผลตอบแทนจากพระองค์ ﷻ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการในครอบครัวมุสลิมที่มีภรรยาหลายคนมีประเด็นข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยผู้วิจัยพบว่า ผู้นำในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนต้องอาศัยความสามารถหลายด้านในการบริหารครอบครัวให้เกิดความเสถียรภาพ ผู้ที่มีความสนใจจะมีครอบครัวลักษณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนการตัดสินใจ โดยควรสำรวจความพร้อมของตนเอง ตลอดจนคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในรอบด้าน และประการที่สำคัญต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบที่ต้องถูกสอบสวนจากพระองค์ ﷻ ในโลกหน้าให้มาก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการได้รับความเป็นธรรมของภรรยาในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน เพื่อให้ครอบครัวเดี่ยวที่มีภรรยาหนึ่งคนตระหนักถึงเรื่องการให้ความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกัน

2) ควรมีการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาความเหมาะสมของผู้ที่มีความประสงค์มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน

3) ควรมีการศึกษาแนวทางในการสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคม ต่อปรากฏการณ์การมีภรรยาหลายคนในครอบครัวมุสลิม เพื่อศึกษาว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถยอมรับครอบครัวลักษณะนี้ได้ และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4) ควรมีการศึกษบทบาทของการมีภรรยาหลายคนต่อการแก้ปัญหาสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำมาวิเคราะห์และประเมินว่าการแต่งงานมากกว่าหนึ่งคนเป็นการช่วยแก้ปัญหาให้แก่สังคมจริงหรือไม่

บรรณานุกรม

หนังสือ :

- เมลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาดูตี. (มปป). แปลโดย บรรจง บินกาซัน 2551. **ตีฟฮิมุลกุรอาน ความหมายคัมภีร์ อัล-กุรอาน เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสืออิสลาม.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย. (2542). **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย**. อัลมะดีนะฮ์อัลมุเนววะเราะฮ์: ศูนย์กษัตริย์ฟาอัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2546). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hammudah Abdalati. (1995). **The Family Structure in Islam**. 4th edition. United States: American Trust Publications.
- Abu Ameenah Bilal Philips and Jameelah Jones. (1990). **Polygamy in Islam**. Riyadh : Tawheed Publications.
- Mohammed bin Misfer bin Hussein At-Towil. (2004). **Ta'addud al-Zaujāt fī al-Islām (تعدد الزوجات في الإسلام)** Maktabah Miskāt al-Islamiyah.
- Muhammad Imron. (2000). **Ideal Woman in Islam**. Pakistan: Islamic Publications (Pvt) Ltd. Limited.
- S.M. Madani Abbasi. (1995). **Family of the Holy Prophet. :** Adam Publishers and Distributer.
- Omar M. Khasawneh, Abdul Hakeem Yacin Hijazi and Nassmat Hasan Salman. (nd.) **Polygamy and Its Impact on the Upbringing of Children: A Jordan Perspective**. Educational Administration and Foundations, College of Education, Yarmouk University.Irbid. Jordan.
- S.Elbesdour, William Bart and Joel Hektner. (2007). **The relationship between monogamous/polygamous family structure and the mental health of Bedouin Arab adolescents**. Department of Human Development and Psychoeducational Studies, School of Education, Howard University.
- DhinarKamesworo. (2011). **Persepsi Perempuan Tentang Poligami yang Dilakukan Para Tokoh Agama Islam “Ustadadz”**.Fakultas Ilmu Sosial dan Ilmu Politik. Universitas Pembangunan Nasional “Veteran” JawaTimur. Indonesia

สืบค้นออนไลน์ :

- อับดุลสุโก ดินอะ. (2553). **อนาคตกฎหมายอิสลามในประเทศไทย The Future of Islamic Law in Thailand**.<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=57895> สืบค้นเมื่อวันที่ 17/12/2554
- Radiafisha Anatri. (nd). **Self Acceptance in Teenagers Who Have Polygamy Parents**. Gunadarma University Library : [http:// library.gunadarma.ac.id](http://library.gunadarma.ac.id) – สืบค้นวันที่ 3/3 2555
- Ardian Didik. (2009). <http://publikasi.ums.ac.id/index.php/komunikasi/article/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 /2/2555